QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)

IJTIMOIY FANLAR

SOCIAL STUDIES

https://doi.org/10.70728/a.series.ijt.v08.i10.023

ABU ALI IBN SINO ILMIY MEROSINING ZAMONAVIY TURK TARIXSHUNOSLIGIDA TADQIQ ETILISHI

Maxamadaliyev Lutfillo Umarali o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti
E-mail: lutfullomahamadaliyev3@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-4013-7390

Annotatsiya. Mazkur maqolada Abu Ali ibn Sino ilmiy merosining zamonaviy turk tarixshunosligida o‘rganilishi, uning tibbiyot, falsafa, mantiq va tabiiy fanlar rivojiga qo‘shgan hissasining talqin etilishi tahlil qilinadi. Tadqiqotda Turkiyada nashr etilgan ilmiy maqolalar va tarixiy-falsafiy izlanishlar asosida Ibn Sino merosini o‘rganishning asosiy yo‘nalishlari aniqlanadi. Xususan, uning “Al-Qonun fi-t-tibb” asarining tibbiyot tarixidagi o‘rni, falsafiy qarashlarining islom tafakkuri taraqqiyotiga ta’siri hamda asarlarining keyingi davrlarda, jumladan, Saljuqiylar Anadolusidagi ilmiy muhitda qabul qilinishi yoritiladi. Tahlil natijalari zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida Ibn Sino siymosi faqat buyuk tabib sifatida emas, balki falsafa va ilmiy tafakkur rivojiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan ko‘p qirrali mutafakkir sifatida ham o‘rganilayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, uning merosini tarixiy manbalar, intellektual ta’sir zanjirlari va zamonaviy tadqiqot metodlari asosida kompleks o‘rganish zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Abu Ali ibn Sino, zamonaviy turk tarixshunosligi, Ibn Sino merosi, “Al-Qonun fi-t-tibb”, islom falsafasi, tibbiyot tarixi, intellektual meros.

Abstract. This article analyzes the study of Abu Ali ibn Sina’s scholarly legacy in contemporary Turkish historiography and examines interpretations of his contributions to the development of medicine, philosophy, logic, and the natural sciences. Based on scholarly articles and historical-philosophical studies published in Türkiye, the research identifies the main areas of inquiry into Ibn Sina’s intellectual heritage. Particular attention is paid to the place of his work *Al-Qanun fi al-Tibb* (*The Canon of Medicine*) in the history of medicine, the influence of his philosophical views on the development of Islamic thought, and the reception of his works in later periods, including the intellectual environment of Seljuk Anatolia. The findings indicate that contemporary Turkish scholarly literature portrays Ibn Sina not merely as a great physician, but also as a multifaceted thinker who made a significant contribution to the development of philosophy and scientific thought. Furthermore, the article substantiates the need for a comprehensive study of his legacy based on historical sources, networks of intellectual influence, and modern research methodologies.

Keywords: Abu Ali ibn Sina, contemporary Turkish historiography, Ibn Sina’s intellectual legacy, *Al-Qanun fi al-Tibb*, Islamic philosophy, history of medicine, intellectual heritage.

Аннотация. В данной статье анализируется изучение научного наследия Абу Али ибн Сины в современной турецкой историографии, а также рассматриваются трактовки его вклада в развитие медицины, философии, логики и естественных наук. На основе научных статей и историко-философских исследований, опубликованных в Турции, определяются основные направления изучения интеллектуального наследия Ибн Сины. Особое внимание уделяется месту его труда «Ал-Канун фи-т-тибб» («Канон врачебной науки») в истории медицины, влиянию его философских взглядов на развитие исламской мысли и восприятию его произведений в последующие эпохи, в том числе в интеллектуальной среде сельджукской Анатолии. Результаты анализа показывают, что в современной турецкой научной литературе Ибн Сина рассматривается не только как выдающийся врач, но и как многогранный мыслитель, оказавший значительное влияние на развитие философии и научного мышления. Вместе с тем обосновывается необходимость комплексного изучения его наследия на основе исторических источников, анализа связей интеллектуального влияния и современных исследовательских методов.

Ключевые слова: Абу Али ибн Сина, современная турецкая историография, наследие Ибн Сины, «Ал-Канун фи-т-тибб», исламская философия, история медицины, интеллектуальное наследие.

KIRISH. Abu Ali ibn Sino (980–1037) Sharq ilm-fani va falsafasi tarixida muhim o‘rin tutgan qomusiy olimlardan biridir. Uning ilmiy faoliyati tibbiyot, falsafa, mantiq, metafizika va tabiiy fanlarni qamrab olgan bo‘lib, asarlari Sharq va G‘arb intellektual an’analarining rivojiga uzoq vaqt davomida ta’sir ko‘rsatgan. Ibn Sinoning ilmiy merosini o‘rganish nafaqat uning shaxsiy ilmiy yutuqlarini, balki o‘rta asrlarda turli madaniyatlar va ilmiy maktablar o‘rtasida kechgan bilim almashinuvini tushunish uchun ham muhimdir.

Ibn Sino merosi zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida bir necha yo‘nalishda tadqiq etilmoqda. Ulardan biri uning tibbiyot tarixidagi o‘rnini aniqlash bilan bog‘liq. Xususan, “Al-Qonun fi-t-tibb” asarining tuzilishi, tibbiy bilimlarni tizimlashtirishdagi ahamiyati va keyingi tibbiyot an’analariga ta’siri tibbiyot tarixi doirasida o‘rganiladi. Turkiyada nashr etilgan maqolalarda Ibn Sinoning ko‘p qirrali ilmiy faoliyati va asosiy asarlari haqida ham fikr yuritiladi (Uğurlu, 1986; Çömlek, 2025).

Ikkinchi muhim yo‘nalish Ibn Sinoning falsafiy qarashlari, xususan, uning islom falsafasi tarixidagi mavqeyi bilan bog‘liq. Bu yondashuvda mutafakkirning qarashlari alohida bir olimning g‘oyalari sifatida emas, balki avvalgi falsafiy an’analar bilan munosabatda shakllangan va keyingi davrlarda turli talqinlarga sabab bo‘lgan intellektual tizim sifatida ko‘rib chiqiladi. Mehmet Ulukütükning zamonaviy davrda Ibn Sinoni tushunish muammolariga bag‘ishlangan maqolasi ushbu masalaning turk ilmiy muhitida alohida tadqiqot mavzusiga aylanganini ko‘rsatadi (Ulukütük, 2014).

Mazkur mavzuning yana bir jihati Ibn Sino falsafasining Anadoludagi intellektual muhitga ta’siridir. Mustafa Demirchining 2025-yilda chop etilgan tadqiqotida Saljuqiylar davrida Anadoluda Ibn Sino falsafasining qabul qilinishi, uning qarashlariga bildirilgan munosabatlar, sharhlar va tanqidlar o‘rganilgan. Bu yondashuv Ibn Sino merosini faqat uning yashagan davri bilan cheklamasdan, keyingi asrlardagi ilmiy-falsafiy jarayonlar bilan bog‘liq holda tahlil qilish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, maqolaning maqsadi zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida Abu Ali ibn Sino merosining o‘rganilish yo‘nalishlarini aniqlash, tibbiy va falsafiy meros talqinlarini qiyosiy tahlil qilish hamda ushbu tadqiqotlarning tarixshunoslikdagi ahamiyatini baholashdan iborat.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Ibn Sino merosiga oid zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarining asosiy yo‘nalishlarini aniqlash;
- olimning tibbiy va falsafiy qarashlari qanday talqin etilishini tahlil qilish;
- uning falsafiy merosining Saljuqiylar Anadolusidagi qabul qilinishini o‘rganish;
- mavjud tadqiqotlarning yutuqlari va istiqbolli yo‘nalishlarini belgilash.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot sifat tahliliga asoslangan tarixshunoslik izlanishi sifatida tashkil etildi. Unda zamonaviy turk ilmiy nashrlarida Ibn Sino hayoti, tibbiy merosi va falsafiy qarashlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rganildi. Manbalarni tanlashda mavzuga bevosita aloqadorlik, ilmiy nashrda e’lon qilinganlik va tadqiqot yo‘nalishining aniqligi asosiy mezon sifatida olindi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Tarixshunoslik tahlili. Ibn Sino merosi qaysi muammolar doirasida o‘rganilayotgani, olimning ilmiy faoliyatiga qanday yondashuvlar qo‘llanayotgani va tadqiqotlar qaysi masalalarga ko‘proq e’tibor qaratayotganini aniqlashga xizmat qildi.

Qiyosiy tahlil. Tibbiyot tarixiga yo‘naltirilgan ishlar bilan falsafiy-tarixiy tadqiqotlarning maqsad va xulosalari qiyoslandi. Bu usul Ibn Sino merosining turli ilmiy yo‘nalishlarda qanday yoritilishini ko‘rsatish imkonini berdi.

Tarixiylik tamoyili. Ibn Sino qarashlarini o‘z davrining ilmiy va falsafiy sharoitlari, shuningdek, keyingi asrlardagi talqinlar bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqishga e’tibor berildi.

Manbashunoslik yondashuvi**.** Tadqiqotlarda Ibn Sinoning asosiy asarlariga, xususan, “Al-Qonun fi-t-tibb”ga berilgan baholar hamda uning merosining keyingi ilmiy muhitga ta’sirini izohlash usullari tahlil qilindi.

Mazkur maqola keng qamrovli bibliometrik tadqiqot yoki Turkiyada Ibn Sino haqida yozilgan barcha ishlarning to‘liq ro‘yxatini tuzishni maqsad qilmaydi. U tanlangan ilmiy nashrlar asosida asosiy tadqiqot yo‘nalishlarini aniqlashga qaratilgan. Shu sababli xulosalar ko‘rib chiqilgan adabiyotlar doirasi bilan chegaralangan.

Tadqiqot natijalari. Zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida Ibn Sino merosining muhim yo‘nalishlaridan biri uning tibbiyot rivojiga qo‘shgan hissasini o‘rganishdir. Bu borada “Al-Qonun fi-t-tibb” asari alohida ahamiyatga ega. Mazkur asar tibbiy bilimlarni tizimlashtirishi, kasalliklar va davolash usullarini izchil bayon qilishi hamda avvalgi tibbiy an’analar bilan Ibn Sinoning kuzatuvlarini birlashtirishi bilan ajralib turadi.

Cemil Uğurluning 1986-yilda Anqara universiteti tibbiyot jurnalida chop etilgan maqolasida Ibn Sinoning hayoti, shaxsiyati, ilmiy faoliyati va asosiy asarlarining xususiyatlari yoritilgan. Muallif Ibn Sinoning tibbiyot, ilm-fan, falsafa va adabiyot sohalariga ko‘rsatgan ko‘p qirrali ta’sirini qayd etadi. Ushbu maqola turk tilidagi tibbiy-ilmiy adabiyotlarda Ibn Sino siymosiga uzoq vaqtdan beri e’tibor qaratib kelinayotganini ko‘rsatuvchi misollardan biridir.

Fatma Özgüç Çömlekning 2025-yilda *Journal of Contemporary Medicine* jurnalida chop etilgan maqolasi ham Ibn Sinoning tibbiy merosini zamonaviy tibbiyot tarixi nuqtayi nazaridan ko‘rib chiqadi. Unda olimning hayoti, “Tib qonunlari”ning mazmuni va tibbiyot faniga qo‘shgan hissasi umumlashtirilgan. Bu kabi tadqiqotlarda Ibn Sino tibbiy bilimlarni tartibga solgan va ularning keyingi avlodlarga yetib borishida muhim rol o‘ynagan olim sifatida namoyon bo‘ladi.

Kadircan H. Keskinbora va Kader Keskinboraning Ibn Sino anatomiyasiga bag‘ishlangan tizimli sharhida “Al-Qonun”ning tibbiy bilimlar majmuasi sifatidagi xususiyatlari va unda oldingi tibbiy an’analar bilan bir qatorda kuzatuv hamda mualliflik xulosalarining mavjudligi ta’kidlanadi. Bunday tadqiqotlar Ibn Sinoning merosini faqat tarixiy shaxs faoliyati sifatida emas, balki ilmiy bilimlarning shakllanishi va uzatilishi jarayonining bir qismi sifatida ko‘rib chiqishga yordam beradi.

Shunday qilib, tibbiyot tarixiga oid tadqiqotlarda uchta asosiy masala ko‘zga tashlanadi: “Al-Qonun fi-t-tibb”ning tuzilishi va mazmuni, Ibn Sinoning tibbiy bilimlarni tizimlashtirishdagi o‘rni hamda uning qarashlarining keyingi davrlarga ta’siri.

Ibn Sino falsafasining zamonaviy talqinlari. Ibn Sino merosining ikkinchi muhim yo‘nalishi uning falsafiy qarashlarini o‘rganishdir. Mutafakkirning falsafasi borliq, sababiyat, bilim, inson va ruh masalalarini qamrab oladi. Shu bois uning merosini faqat tibbiy faoliyat bilan cheklash olimning intellektual qiyofasini to‘liq ochib bera olmaydi.

Mehmet Ulukütükning “Çağımızda İbn Sînâ’yı Anlama Sorunu” (“Zamonamizda Ibn Sinoni tushunish muammosi”) nomli 2014-yilgi maqolasi Ibn Sino qarashlarini zamonaviy davrda talqin etish masalasiga bag‘ishlangan. Tadqiqotda turli falsafiy yo‘nalish vakillarining Ibn Sino haqidagi qarashlari, uning merosini o‘rganishda yuzaga keladigan muammolar va talqinlar o‘rtasidagi farqlar muhokama qilinadi. Bu yondashuv Ibn Sinoni tayyor va o‘zgarmas obraz sifatida emas, balki turli davrlarda qayta o‘qilgan va yangicha izohlangan mutafakkir sifatida ko‘rish zarurligini anglatadi.

Muhammet Özdemirning al-Forobiy va Ibn Sinoda falsafa tarixi konsepsiyasi hamda islom tafakkurida falsafaning mavqeyiga bag‘ishlangan tadqiqoti ham shu yo‘nalish uchun muhimdir. Unda falsafa tarixini anglash, “islom falsafasi” tushunchasining mazmuni va falsafiy an’analarning shakllanishi masalalari ko‘rib chiqiladi. Bunday tadqiqotlar Ibn Sinoning falsafiy qarashlarini kengroq intellektual muhitda, jumladan, al-Forobiy merosi bilan aloqadorlikda o‘rganish imkonini beradi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy turk falsafiy tadqiqotlarida Ibn Sino merosining mazmuni bilan bir qatorda uni talqin qilish usullari ham muhim o‘rin egallaydi. Bu esa tarixshunoslik uchun muhim jihatdir: tadqiqot obyekti faqat Ibn Sinoning qarashlari

emas, balki keyingi olimlarning ushbu qarashlarni qanday anglagani va baholagani ham hisoblanadi.

Ibn Sino merosining keyingi tarixiy ta’sirini o‘rganishda uning falsafasi Anadoludagi ilmiy muhitga qanday kirib borgani masalasi alohida ahamiyatga ega. Bu jarayonni tahlil qilish Ibn Sino g‘oyalarining geografik va davriy chegaralardan tashqarida qanday davom etganini aniqlashga yordam beradi.

Mustafa Demirchining 2025-yilda *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi* jurnalida chop etilgan tadqiqoti Saljuqiylar davrida Anadoluda Ibn Sino falsafasining ta’sirini sharhlar, tanqidlar va falsafiy munozaralar asosida o‘rganadi. Muallif Ibn Sino qarashlarining keyingi davrda qabul qilinishi bir xil va bir yo‘nalishli bo‘lmaganini, uning falsafasi tarafdorlik bilan birga tanqidiy munosabatlarni ham keltirib chiqarganini ko‘rsatadi.

Ushbu yondashuv tarixshunoslik nuqtayi nazaridan muhim, chunki u ilmiy merosning tarqalishini oddiy bilim uzatish jarayoni sifatida emas, balki sharhlash, bahslashish, moslashtirish va qayta talqin qilishdan iborat murakkab jarayon sifatida ko‘rib chiqadi. Ibn Sino g‘oyalarining Anadoludagi keyingi taqdiri olimning merosi turli siyosiy va madaniy sharoitlarda qanday yangicha mazmun kasb etganini o‘rganish imkonini beradi.

Demak, zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida Ibn Sino merosini o‘rganish faqat uning hayoti va asarlarini tavsiflash bilan cheklanmaydi. Ayrim tadqiqotlar uning qarashlarining keyingi davrlardagi intellektual ta’siri va turli ilmiy muhitlarda qabul qilinishini ham tahlil qiladi.

Ko‘rib chiqilgan ilmiy adabiyotlar Ibn Sino merosini tadqiq etishda bir-birini to‘ldiruvchi yo‘nalishlar mavjudligini ko‘rsatadi. Ularni quyidagicha umumlashtirish mumkin:

Tadqiqot yo‘nalishi	Asosiy masalalar	Ilmiy ahamiyati
Tibbiyot tarixi	“Al-Qonun fi-t-tibb”, tibbiy bilimlarni tizimlashtirish, Ibn Sinoning tibbiy faoliyati	O‘rta asr tibbiyotining rivojini tushunishga yordam beradi
Falsafa tarixi	Ibn Sinoning falsafiy qarashlari, uning islom falsafasidagi mavqeyi	Mutafakkir g‘oyalarining nazariy mazmunini ochib beradi
Tarixiy qabul qilinish	Ibn Sino falsafasining Anadoluda tarqalishi, sharhlar va tanqidlar	Merosning keyingi asrlarda qanday talqin qilinganini ko‘rsatadi
Zamonaviy talqinlar	Ibn Sinoni anglashdagi metodologik va konseptual muammolar	Tarixiy merosni o‘rganishdagi yondashuvlarni qiyoslash imkonini beradi

Mazkur tasnif zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida Ibn Sino merosi ko‘p yo‘nalishli tadqiqot obyekti ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tibbiy va falsafiy izlanishlarni o‘zaro bog‘lash, shuningdek, birlamchi manbalar asosida tarixiy ta’sir mexanizmlarini aniqlash kelgusidagi tadqiqotlar uchun muhim vazifa bo‘lib qolmoqda.

Tadqiqot muhokamasi. Ko‘rib chiqilgan adabiyotlar asosida Ibn Sino ilmiy merosining zamonaviy turk tarixshunosligidagi talqiniga doir bir necha muhim xulosani muhokama qilish mumkin.

Birinchidan, Ibn Sino merosini o‘rganishda tibbiyot tarixi alohida o‘rin tutadi. “Al-Qonun fi-t-tibb”ning ilmiy ahamiyati, unda mavjud bilimlarning tizimlashtirilishi va tibbiy

an’analarning keyingi rivojiga ta’siri uning ilmiy qiyofasini ochib berishda muhim omil hisoblanadi. Biroq Ibn Sinoni faqat tabib sifatida talqin qilish uning falsafa va mantiq sohalaridagi faoliyatini ikkinchi darajaga tushirib qo‘yishi mumkin. Shu sababli tibbiy tadqiqotlarni falsafiy izlanishlar bilan bog‘liq holda olib borish maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, zamonaviy turk falsafiy tadqiqotlarida Ibn Sino qarashlarini talqin qilishning o‘zi ham muhim ilmiy muammoga aylangan. Ulukütükning maqolasi va al-Forobiy hamda Ibn Sino qarashlarini birgalikda tahlil qiluvchi tadqiqotlar bu masalaning turli jihatlarini ko‘rsatadi. Bu yondashuv Ibn Sino falsafasini faqat tarixiy faktlar majmui sifatida emas, balki keyingi asrlarda qayta o‘qilgan, baholangan va turlicha tushunilgan intellektual meros sifatida ko‘rib chiqish zarurligini tasdiqlaydi.

Uchinchidan, Ibn Sino falsafasining Anadoludagi qabul qilinishini o‘rganish merosning tarixiy davomiyligini tushunishda muhimdir. Demirchining tadqiqotida ko‘rsatilgan sharhlar va tanqidlar Ibn Sino g‘oyalarining keyingi davrlardagi ta’siri murakkab jarayon bo‘lganini anglatadi. Demak, tarixshunoslikda “ta’sir” tushunchasini faqat bir olimning qarashlari boshqa hududga yetib borganligi bilan izohlash yetarli emas. Ushbu qarashlar qanday matnlar orqali tarqalganini, kimlar tomonidan sharhlanganini va qaysi jihatlari qabul qilingan yoki tanqid qilinganini aniqlash ham zarur.

To‘rtinchidan, mavzuni yanada chuqur o‘rganish uchun manbalar bazasini kengaytirish lozim. Ibn Sinoning asarlari, ularning qo‘lyozma nusxalari, tarjimalari va sharhlarini zamonaviy turk tadqiqotlari bilan qiyoslash tarixiy xulosalarning asoslanganligini oshiradi. Shuningdek, Turkiyada nashr etilgan ishlarni O‘zbekiston, Eron, arab mamlakatlari va Yevropadagi ilmiy adabiyotlar bilan taqqoslash Ibn Sino merosining turli ilmiy an’analarda qanday talqin etilishini aniqlashga yordam beradi.

Beshinchidan, zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida Ibn Sino merosini o‘rganish tarixshunoslik va fan tarixining kesishgan nuqtasida joylashadi. Tibbiyot tarixchilari ko‘proq asarning mazmuni va tibbiy bilimlar taraqqiyotiga e’tibor qaratsalar, falsafa tarixchilari uning nazariy qarashlari va keyingi tafakkurga ta’sirini tahlil qiladilar. Ushbu yo‘nalishlarni o‘zaro bog‘lash Ibn Sinoning ilmiy merosini yaxlit tarixiy hodisa sifatida tushunishga imkon beradi.

Shu bilan birga, mazkur maqolada tahlil qilingan adabiyotlar tanlangan manbalar bilan chegaralangan. Shuning uchun ular asosida zamonaviy turk tarixshunosligining barcha xususiyatlari haqida qat’iy umumiy xulosa chiqarish mumkin emas. Kelgusida Turkiyada Ibn Sino bo‘yicha chop etilgan maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar va ilmiy konferensiya materiallarini tizimli ravishda qamrab olgan kengroq tadqiqot o‘tkazish zarur.

Xulosa. O‘tkazilgan tahlil Abu Ali ibn Sino ilmiy merosining zamonaviy turk ilmiy adabiyotlarida bir necha asosiy yo‘nalishda o‘rganilayotganini ko‘rsatdi. Bular, avvalo, uning tibbiyot tarixidagi o‘rni, falsafiy qarashlarining mazmuni, merosini zamonaviy davrda talqin qilish muammolari va falsafasining Anadoludagi keyingi qabul qilinishidir.

Ibn Sino merosini zamonaviy turk tarixshunosligida tadqiq etish tibbiyot tarixi, falsafa tarixi va intellektual tarixni o‘zaro bog‘lashni talab qiladi. Kelgusidagi izlanishlarda birlamchi manbalar, qo‘lyozmalar, tarjimalar va turli mamlakatlar ilmiy adabiyotlarini qiyosiy o‘rganish ushbu mavzuning ilmiy asoslarini yanada mustahkamlashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Irisov, A. Abu Ali ibn Sino hayoti va ijodiy merosi. — Toshkent: Fan, 1980. — 208 b.

2. Çömlek, F. Ö. (2025). Avicenna (Ibn Sina; 980–1037): Father of early medicine. *Journal of Contemporary Medicine, 15*(2), 104–108.

3. Demirci, M. (2025). The influence of Avicenna’s philosophy on the establishment of the philosophical tradition in Anatolia during the Seljuk period: Commentaries, criticisms, proponents, discussions. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, (22).

4. Keskinbora, K. H., & Keskinbora, K. A systematic review of Ibn Sina’s (Avicenna) studies: Reflections on anatomy. *Bahçeşehir University Research Publications*. Nashr yili va jurnal ma’lumotlarini maqola sahifasidan aniqlashtirish lozim.

5. Matkarimova, S. M., Raximova, Z. M., Allanazarov, Sh. F., Abu Ali ibn Sino — xalq tabobati va zamonaviy tibbiyot asoschisi. — Urganch: Xorazm nashr matbaa, 2020. — 56 b.

6. Rahim, A. Abu Ali ibn Sino. — Toshkent: Kamalak, 2019. — 320 b.

7. Zohidiy, A., Abu Ali ibn Sino. Tabiblar sultoni. — Toshkent: Anorbooks, 2023. — 160 b.

8. Ulukütük, M. (2014). Çağımızda İbn Sînâ’yı anlama sorunu. *Diyanet İlmi Dergi, 50*(1), 195–212.